

बिसेन डेन्टल केअर
 डॉ. दिप (पंकज) बिसेन डॉ. खुशबू बिसेन (पटले)
 दंत व मुख रोगविशेषज्ञ
 बी.डी.एस. (नागपूर)
 ताज मेरीप्लेक्स, गर्ल्स कॉलेज रोड गोंदिया
 सकाळी- ११ ते ३ सायं ६ ते १ वाजेपर्यंत संपर्क- ९९४४६८९८७०

साप्ताहिक <http://berartimes.com>
बेराट टाइम्स
 सगळ्या संपादक :- रवेमेंत कटरे

चला जाऊया
पूर्व विदग्ध पर्यटनाला

गोंदिया
शहरात बेरार
टाईम्सचा अंक
चौरसिया पान
सेंटर
जयस्तंभ चौक
गोंदिया
येथे उपलब्ध

आर.एन.आय.क्र. एमएचएमएआर/२०११/४६५१० वर्ष -१२ गोंदिया अंक ०५ बुधवार,दि.११ जानेवारी २०२३ पृष्ठ-४ किंमत-३ रुपये Postal Reg.No.NPMFL/107/2022-2024

महाराष्ट्राच्या सत्तासंघर्षावर आत्ता व्हलेंटाईन डे रोजी होणार पुढील सुनावणी

मुंबई- महाराष्ट्राच्या सत्तासंघर्षासाठी आज सकाळी सर्वोच्च न्यायालयात सुनावणी झाल्यानंतर पुन्हा नवी तारीख मिळाली. त्यामुळे तारीख .पे तारीख असा हा सत्तासंघर्ष ठरला असून येत्या १४ फेब्रुवारी रोजी पुढील सुनावणी होणार आहे.

त्यानंतर आता निराडगूळ आयोगाच्या कार्यालयात धनुषबाण हे चिन्ह कुणाचे? यावर युक्तिवाद सुरू आहे. ठाकरे आणि शिंदे गटाकडून कागदपत्रे दाखल केली आहेत. शिवसेना उद्धव बाळासाहेब ठाकरे पक्षाच्या वतीने खासदार अनिल देसाई, संजय राजूत यांदाळी उपस्थित आहेत. शिंदे गटाकडूनही युक्तिवादाची जोरदार तयारी केलेली असून चार मोठ्या बॅग भक्ता कागदपत्रे आयोगाला मोठे नेण्यात आले आहेत. ठाकरे गटाकडून जेष्ठ वकील कपिल सिब्बल हे युक्तिवाद करत आहेत. तर शिंदे गटाकडून ज्येष्ठ विधीज्ञ माहेश जेठमलानी हे बाजू मांडत आहेत.

ठाकरे गटाचा युक्तिवाद
ठाकरे गटाची बाजू मांडणारे कबिल सिब्लल म्हणाले की, सुप्रीम कोर्टात निर्णय होईपर्यंत आयोगाने सुनावणी घेऊ नये. सुप्रीम कोर्टाने बंडखोरांना अपात्र ठरवले तर या आयोगाने दिलेला कोणताही निर्णय योग्य

रणारण नाही. तसेच शिंदे गटाने सादर केलेली कागदपत्रे अयोग्य असल्याचे सिब्ल्ल म्हणाले.

शिंदे गटाचा युक्तिवाद

सबीच न्यायालयात आज कुणालाहा अपात्र ठरविण्यात आलेले नाही. त्यामुळे शिवसेना व धनुष्यबाण कुणाचा हे ठरविण्यात काहीच अडथळा नाही, असा युक्तिवाद महेश जेठमलानी यांनी केला. तसेच त्यांनी म्हटले की, घटनाच हावाला देत नव्हते की, उद्भव ठाकरेच शिवसेना प्रमुखापदच बेकायदेशीर आहे. शिव-सेनेची जुनी घटना शिवसेना प्रमुख चानासाहेब ठाकरे केंद्रित होती. पण नंतर ती न बदलता उद्भव ठाकरे यांनी शिवसेना पक्षप्रमुख असे ना स्वतःसाठी घेतले. पण त्यामुळे ते शिवसेनेचे प्रमुख होत नाहीत.

शिंदे गटाकडे सध्या १२ खासदार, ४० आमदार आहेत. संघटनात्मक प्रतिनिधित्वही ७१.१, स्थानिक स्तराज संस्थेतील २०४६, प्राथमिक स्वरूप चार लक्षांच्या पुढे प्राथमिक

सदस्य असत्याचे शिंदे गटाचे म्हणणे आहे. तर ठाकरे गटाकडून २२ लाख २८ हजार ९५० प्रतिज्ञापत्र सादर केली आहेत. तर शिंदे गटाकडूनही चार लाख ५१ हजार ९२७ इतकी प्रतिज्ञापत्र गोळा करण्यात आली असून ती देखील आयोगासमोर सादर करण्यात आलेली आहेत. शिंदे गटाचे दावा केला आहे की, आमच्याकडे निवडून आलेल्या प्रतिनिधींची संख्या जास्त आहे. त्यामुळे आम्ही निकषांची पूर्तता करत आहोत. काही दिवसांपूर्वीच अंधेरी पूर्व विधानसभेच्या पोटनिवडणुकीच्या पाठिंब्यासाठी केंद्रीय निवडणूक आयोगाने शिवसेनेच्या शिंदे आणि ठाकरे गटासाठी वेगवेगळे चिन्ह आणि नाव जाहीर केले होते. पण ती नांव आणि चिन्ह तात्पुरत्या स्वरूपाची होती. आता दोन्ही गटाच्या मागण्या आणि दावे-प्रतिदावे या सर्व गोष्टींचा विचार करण्यासाठी निवडणूक आयोगाची महत्त्वपूर्ण सुनावणी होत आहे.

विद्यार्थी ११ महिन्यांपासून
निर्वाह भत्त्याच्या प्रतीक्षेत

नागपूर : सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग मंत्रालय खुद्द असतानाही एकनाथ शिंदे यांच्याकडचे मुस्तामारी या विभागाला मिथिची चणचण भासत आहे. परिणामी, विभागाच्या वसतिगृहामध्ये राहणाऱ्या हजारो विद्यार्थ्यांना सकाळ महिन्यापासून निवाह भता मिळालेला नाही. मुख्यमंत्र्याकडे असलेल्या मंत्रालयाचीच अशी अवस्था असेल तर अन्यचे काय, असा प्रश्नही या निमित्ताने उपस्थित केला जात आहे.

सामाजिक न्याय व विशेष
साहाय्य विभागाच्या वतीने राख्यात
मुला-मुलींची ४४५ वसतिगृहे
चालवली जातात. ज्यामध्ये ५०
हजारांवर विद्यार्थी शिक्षण घेतात.
या विभागाकडून वसतिगृहांमध्ये
दरेंदर सुविधा पुरवण्याचा
दावा केला जात असला तरी
वासविकेता मात्र वेळी आहं.
कोरोनाकाळांमध्ये सामाजिक न्याय
विभागाची सर्व वसतिगृहे बंद होती.
या दरम्यान शाळा, महाविद्यालयेही
बंद असली तरी ऑनलाइन शिक्षण
सुरुहोते. परिणामी, वसतिगृहातील
विद्यार्थ्यांना बघावर भाड्याची खोली
घेऊन राहण्याशिवाय पर्याय
नव्हता. मात्र, या काळात केवळ
वसतिगृह बंद असल्याचा निकष
लावून सामाजिक न्याय विभागाने
या काळातील १९ महिन्यांचा
निर्वाह भत्ता आणि शैक्षणिक
साहित्याचा खर्च देण्यास नकार

दिवा.

आता वसतिगृह सुरु झाल्यानंतरही फेब्रुवारी ते डिसेंबर असा अकरा महिन्यांचा निवाह भक्ता शासनाकडे रखडला आहे. त्यामुळे विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या दैनंदिन गरजा पूर्ण कशा कराव्या, असा प्रश्न उपस्थित होत आहे. सध्या सामाजिक न्याय मंत्रालय मुख्यमंत्र्यांकडे आहे. असे असतानाही या विभागाला कायम निधीची कमतरता भासत आहे. यासंदर्भात विचारणा करण्यासाठी सामाजिक न्याय विभागाला आयुक्तांना संपर्क साधला असता होऊ शकला नाही. चौकट दोन वर्षांपासून शैक्षणिक साहित्य नाही वसतिगृहामध्ये राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांना वर्षाी शैक्षणिक साहित्यासाठी खर्चात यास देिले जातात. मात्र शासनाने दोन वर्षांपासून विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक साहित्य दिलेले नाही. त्यामुळे शासनाने ही योजना बंद केली की काय, असा प्रश्न विचरला जात आहे.

निर्वाह भत्ता दिल्याची माहिती नुकत्याच झालेल्या हिवाळी अधिवेशनात मंत्र्यांनी दिली. परंतु फेब्रुवारी २०२२ पासून निर्वाह भत्ता मिळाला नाही. सामाजिक न्याय विभागामध्ये अनेक महत्त्वाची काम असतात. त्यामुळे या खात्याला स्वतंत्र मंत्रालय असायला हवा.

- खेमराज मेंडे, विद्यार्थी प्रतिनिधी

**घरकुल योजनेत
महाराष्ट्र प्रथम**

युबर्ट, दि. १० : राज्यात प्रधानमन्त्री आवास योजना (ग्रामीण) मधील कायमस्वरूपी प्रतीक्षा यादी (झरख) मध्ये १४ हजार २५० व आवास प्लस (ड यादी) मध्ये ४१ हजार १९१ असे एकूण १ लाख ३५ हजार ४४२ भूमिहीन लाभार्थी असून लाभापत्य ६६ हजार भूमिहीन लाभार्थ्यांना विविध योजनांतर्गत जागा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. तसेच ६९ हजार ४४२ भूमिहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देण्याचे काम प्राप्तीपथार आहे. भूमिहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देण्यामध्ये महाराष्ट्र राज्य देशात प्रथम क्रमांकावर असल्याची माहिती ग्राम विकास व पंचायत राज मंत्री गिरीश महाजन गंधी टिनी

कोणताही भूमिहीन लाभार्थी गृहनिर्माण योजनांपासून वंचित राहू नये याकरिता राज्य शासनात विविध उपाययोजना अंमलात आणल्या आहेत. यामध्ये पंडित दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजना, जागा योजनेअंतर्गत भूमिहीन लाभार्थ्यांना ५०० चौरस फुटांपर्यंत जागा खरेदी करण्यासाठी रकम रु ५०,००० इतके अर्थसहाय्य पुरविल्यात येत असून आतापर्यंत या योजनेअंतर्गत ३,३०८ इतक्या लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात आला आहे. शासकीय जागा विनामूल्य उपलब्ध करून देणे या योजनेअंतर्गत २३,५३० लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात आला आहे.

गोंदिया-अर्जुनी बस नियमित करा

अर्जुनी मोरगाव:- अर्जुनी-मोरगाव-गोंदिया आणि गोंदिया-अर्जुनी मोरगाव ही बस नियमित सुरु होते. परंतु शुक्रवारी ६ जानेवारी रोजी दुपारी २ वाजता गोंदियावरून अर्जुनी मोरगावकडे ही बस आलीच नाही. त्यामुळे या मार्गावरील प्रवाशांची चांगलीच गैरसय झाली. मात्र या प्रकारामुळे गोंदिया-अर्जुनी मोरगाव बस नियमित चालवावी, अशी मागणी प्रवाशांकडून करण्यात आली.

अर्जुनी मोरगाव-गोंदिया ही बस दरवर्षी तीन फेरी करते. आधी चार फेऱ्या सुरु होत्या. परंतु ब्रम्हपुरी ते गोंदिया ही बस सुरु झाली तेव्हा या बसची एक फेरी महामंडळच्या आगारांना कमी केली.

नंतर ब्रम्हपुरी बस बंद झाली. तरी चौथी फेरी वाढविण्यात आलीच नाही. या मार्गावर दुसरी बस धावतच नाही. या मार्गावरील बस फेऱ्यांकडे गोंदिया आगारांना बऱ्यापैकी उत्पन्न मिळते. परंतु यानंतरही या मार्गावर बसफेऱ्या वाढविण्याकडे आगाराचे दुर्लक्ष होत असल्याने प्रवाशांना त्रास सहन करावा लागत आहे. अर्जुनी मोरगाव ते गोंदिया ही बस सदरोज

अन्यथा रस्ता रोको
अर्जुनी मोरगाव ते गोंदिया ही बस दररोज नियमित व सुरळीत आली नाही तर रास्ता रोको करण्याचा इशारा अर्जुनी मोरगाव तालुक्यातील प्रवाशांनी दिला आहे.

चौथी फेरी वाढवा
रेल्वे सुटली तर शासकीय, खाजगी कर्मचारी, प्रशिक्षणार्थी, विद्यार्थी व सामान्य नागरिक यांना प्रवास करण्यासाठी एसटीशिवाय दुसरा कोणताच मार्ग नाही. म्हणून या बसची चौथी फेरी वाढवण्याची मागणी प्रवाशांनी केली आहे.

नियमित सुरु करण्यात यावी अशी मागणी प्रवाशांनी केली आहे.

१५ पशुरुग्णालये झाली आयएसओ

जिल्ह्यात ७२ दवाखाने: ५३ रुग्णालयातील अधिकारी उदासीन

गोंदिया: आता यांत्रिकीकरण होऊ लागल्याने जनावरांची जमाग्यांत घेतली आहे. तरी पशुधन यिती मल्लाचे आहे, हे पटवून देण्याचे काम जिल्हा पशुधन संग्रहण विभाग करीत आहे. मागील वर्षापर्यंत पशुवैद्यकीय दवाखान्यासंदर्भात जे शेतकरी नाक मुखत होते, तेच शेतकरी आता येथील सोसायटी वर्षाभ्यास खुश झाले आहेत. शेतकऱ्यांना सर्व सोयीसुविधा देण्यात यशस्वी ठरलेल्या जिल्ह्यातील श्रीणी १ च्या १५ पशु वैद्यकीय दवाखान्यांना आयएसओ प्रमाणपत्र देण्यात आले आहे.

गोंदिया जिल्ह्यातील ८० टक्के लोक शेतीवर निर्भर आहेत. शेती-वर निर्भर असलेले लोक शेतीला जोडव्यवसाय म्हणून पशुपालन करतात. त्या पशूंचे संवर्धन करण्यासाठी जिल्हा परिषदेच्या यंत्रणेमार्फत शेतकऱ्यांना मदत केली जाते. परंतु पाहिजे त्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना मदत होत नसल्यामुळे शेतकऱ्यांच्या

जनावरांना डांग्या व घटसर्प असे विविध आजार होतात. त्यामुळे जनावरांची संख्या दिवसेंदिवस कमी होत आहे. सोबतच जनावरांना कत्तलीसाठी खाना केले जात असल्याने जनावरांच्या संख्येत घट होत आहे. या सर्व बाबींवर लक्ष केंद्रित करून शेतातकांच्या पशुंचे संवर्धन करण्यासाठी जिल्ह्यातील ७२ ठिकाणी उघडण्यात आलेले दवाखाने आजही जनावरांचे संपूर्ण सेवे देण्यासाठी अपयशी ठरत आहेत.

जिल्हा परिषदेत जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकाऱ्याने म्हणून वर्षभरपासून रूजू झालेले डॉ. कवितालाल पटेल यांनी जिल्ह्यातील पशु वैद्यकीय दवाखान्यांची स्थिती दुरुस्त करण्याचा विडा उचलला आहे. त्यांनी सर्व डॉक्टरांना मार्गदर्शन करून त्यांच्याकडून आपआपले दवाखाने उल्लतम करत करता येतील, यावर भर दिला. याचाच परिणाम म्हणून जिल्हा-तील १५ पशुवैद्यकीय दवाखाने आयएएफओ प्रमाणित झाले आहेत.

हे दवाखाने आयएसओ
 आयएसओ झालेल्या
 दवाखान्यांमध्ये पांढराबोडी,
 कारंजा, कामठा, देवरी, आस-
 पेली, दासगाव, साखरीटोला,
 गोन्टे, विचारपूर, पुराडा,
 कडीकसा, कुन्हाडी, चोपा,
 चिरचाळबांध व घाटटेमनी यांचा

समावेश आहे.

**लोकांच्याच
स्विशाला कात्री**

पशुवैद्यकीय दवाखाने
आयएसओ करण्यासाठी
त्या दवाखान्याला सुसज्ज
करणे आवश्यक असते. त्या
दवाखान्यात ज्या-ज्या गोष्टींची
गरज आहे. त्या-त्या पुरविणे
आवश्यक आहे. शासन एकीकडे
आयएसओ करा, अशी ताकीद
संबंधित यंत्रणेला देते. परंतु
आयएसओ करण्यासाठी त्या
दवाखान्यांना गरज असलेल्या
वस्तू खरेदी करण्यासाठी पैसे
देते नाही. लोकवर्गणी करा
किंवा पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्यांनी
स्वतःच्या खिशातील पैसे टाका.

आम्हाला माहिती नाही.फक्त दवाखाने आयएसओ झाले पाहिजेत. या सुत्रामुळे डॉक्टरांनी लोकांच्या खिशाला कात्री लावून हे दवाखाने सुसज्ज केले. डिजीटल शाळांसारखीच स्थिती आयएसओ पशुवैद्यकीय दवाखान्यांची आहे.

**रुग्णालयाच्या
उद्धारकडे दुर्लक्ष**

गोंदिया जिल्ह्यात श्रेणी १ ते ४२ पशुवैद्यकीय दवाखाने तर श्रेणी २ चे ३० पशुवैद्यकीय दवाखाने आहेत. यातील १५ दवाखाने आयएसओ झाले आहेत. तर श्रेणी १ चे ३० व श्रेणी २ चे ३० दवाखाने तसेच पडून आहेत. परंतु त्या दवाखान्यांच्या उद्धारसाठी येदील डॉक्टरांमध्ये तळमळ दिवून येत नाही.

अन् नवेगावबांध संकुल परिसराचा विकास खुंटला

जिल्हा परिषदेच्या अकार्यक्षमतेचा परिणाम:लोकप्रतिनिधींचेही दुर्लक्ष

गोंदिया: जिल्ह्यातील देशाच्या नकाशावर चमकणारा पर्यटन स्थळ, म्हणजेच नवेगावबांध, या ठिकाणी सुंदर असा जैववैविध्यतेने नटलेला मालुगुजार तलाव, पर्यटन संकुल परिसर व नवेगाव-नागझिरा व्याघ्र प्रकल्प असा एकंदरीत जगभरातल्या पर्यटकांना मोहणारा हार परिसर, गाव, गेल्या अनेक वर्षांपासून रेंगाळत असलेल्या या परिसराचा जिल्हा परिषदेच्या अकार्यक्षमतेमुळे विकास खुंटला आहे. विशेष म्हणजे, याला प्राशन जेवढे जबाबदार आहेत. तेवढेच जबाबदार शासनकर्ते व लोकप्रतिनिधीदेखील आहेत.

राज्यात महाविकास आघाडीची सरकार असताना २०२१-२२ या आर्थिक वर्षामध्ये राज्यसभा खासदार प्रफुल पटेल व आमदार मनोहर चंद्रिकापुरे यांच्या पाठपुराव्याने संपूर्ण गोंदिया जिल्ह्यामध्ये प्रादेशिक पर्यटन विकास कार्यक्रम २०२१-२२ पर्यक्रमांतर्गत नवेगावबांध संकुल परिसराच्या विकासाकरिता पर्यटन विभाग राज्य सरकार यांनी १

वेळ पडल्यास न्यायालयात जाणार

नुकत्याच झालेल्या निवडणुकांमध्ये नेवागवांघ येथील जनतेने सरपंच म्हणून निवडून दिले. पर्यटन विकास कामाबाबत सविस्तर माहिती घेऊन, शासनाला पाठपुरावा करून ताबडतोब जिल्हा परिषदेने मार्ग कारनामने पूर्ण करण्यासाठी आग्रह धरण्यात येईल, व नेवागवां घ येथील पर्यटन विकासकरिता प्राणपंचायतकडून संतोषीपरी सहकार्य केले जाईल. वेळ पडल्यास पर्यटनासख्खा मुद्दा असल्यामुळे आम्ही याला न्यायालयातून वळ मागण्यासाठीही तयार आहोत.

हिराबाई नीलम पंधरे, सरपंच, नवेगावबांध	
कोटी ५० लाख रुपयाच्या निधीला प्रशासकीय मंजुरी दिली. या निधीत जिल्हा परिषदेच्या बांधकाम विभागाकडून अंदाजपत्र तयार	करताना नवेगावबांध पर्यटना संकुल येथे मनोहर उद्यानात पायवाट रस्त्याच्या बाजूला कॅरी तयार करणे १२.५० लाख रुपये, मनोहर

उद्यानात खबर मोल्ड ग्लोसि ब्लॉक लावणे १५ लाख, भुलभुलैया बगीचा तयार करणे १२ लाख, सुशोभित गेटचे बांधकाम करणे १३ लाख ५० हजार, पर्यटकांचे बसण्याकरिता विविध प्रकारचे ओटे बनविणे १२.५० लाख, सपाटीकरण व सौंदर्यकरण १५ लाख, हिलटॉप गार्डन कडे जाणाऱ्या रस्त्याच्या बाजूला पेवर् ब्लॉक लावणे व सौंदर्यकरण करणे १४.६० लाख, संकुल परिसरामध्ये राग गार्डनची दुरुस्ती करणे व सौंदर्यकरण करणे १० लाख, रॉक गार्डन जवळील परिसराला सपाटीकरण व वृक्ष लागवड करणे १० लाख, संकुल परिसरातील जे-टीप पॉईंट जवळील चौपाटीचे विस्तारीकरण करणे १५ लाख, हिलटॉप गार्डन परिसरामध्ये बालोद्यान निर्माण करण खेळणी साहित्य लावणे १० लाख, असे एकूण १ कोटी १० लाख रुपयाचे काम नवेगावबांध पर्यटन संकुल सौंदर्यकरण व विकास कामांकरिता २०२१-२२ या आर्थिक वर्षात घ्या. प्रफुल्ल पटेल यांच्या पाठपुराव्याने मंजूर झाले होते.

जि.प.च्या हे हेकेगिरीमुळे अडथळे

सदर काम ताबडतोब सुरुझाले पाहिजे याकरिता नवेगाव बांध पर्यटन विकास समितीमार्फत पाठपुरावा करण्यात येत आहे. राज्य शास-
नाचा यामध्ये कुठलाही हस्तक्षेप नाही, राज्य शासनाने काढलेले पत्र
कारनामा प्रक्रिया सुरु नवलेल्या कामासाठी होते, परंतु या कामाची
कारारनामा प्रक्रिया संपूर्ण झालेली आहे. मात्र, जिल्हा परिषदेची
हेकेगिरी या विकास कामामध्ये अडथळा निर्माण करत आहे त्यामुळे
सदर विकास कामाचे कारारनामे अजून पर्यंत कार्यांरबां आदेश ग्राम
पंचायतला प्राप्त झाले नाहीत.

कश्मीर तथेणे माजी जिल्हा परिषद सदस्य नवेगाव बांध	
सदर कामांचे जिल्हा परिषदेमार्फत अंदाजपत्रक तयार करून तांत्रिक मंजूरी प्रदान करण्यात आली. तर ग्रामपंचायत नवेगावबांध सदर करण्यास तयार असल्यामुळे काम कामाचे कारारनामे करण्याकरिता	पैसे भरणा करून रीतसर पावती उपलब्ध करून देण्यात आली, त्याचप्रमाणे जिल्हा परिषदेच्या वित्त विभागाकडून या संपूर्ण कामाला वित्तीय सहमती सुद्धा प्राप्त झाली. मात्र, राज्यात सत्तांतर झाले तर

दुसरीके जिल्हा परिषदेतही माजप व राष्ट्रवादी प्रेरित सत्ता आली या सत्ता समीकरणघे घेऊं पाणी मारलं माहित नाही, परंतु कुठलेही कारण समाजात नवोबांधा पट्टन संकुलातील संपूर्ण बाराही बांधकाम येत करानामे तंत्रिक व वित्तीय सहमती अनुपर्यंत ग्रामपंचायतला उपलब्ध करण्यात आले नाही वारंवार सामाजिक कार्यकर्त्यांकडून जिल्हा परिषदेला पाठपुरावा करण्यात येत असताना याबाबत कुठलाच उत्तर प्राप्त होत नाही, शासनानुद्धारे कामांना स्थगिती आली असे सांगण्यात येत असतानाच शासनाचे सदर पट्टनाच्या कामावर कुठलीच बंद घातली नसल्याचे कळते. सर्व काही आज इत

वेल असताना व जिल्ह्यामध्ये
 पर्यटन वाढीची गरज असताना
 नवेगावबांध येथील पर्यटन संकुल
 परिसरदार होणारे हे विकास कामे
 का बरे थांबवण्यात आले याबद्दल
 कोणीच बोलायला तयार नाहीत,
 कधी ग्रामपंचायती निवडणुकांचे
 आचारसंहिता तर कधी कायकांरी
 अभियंत्यांच्या बदल्या तर कधी
 आमदारांचे हस्तक्षेप तर कधी
 बांधकाम सभापतीचे हस्तक्षेप
 असे कारण सांगून सदर कामांच्या
 करारनाम्याला दिवसेंदिवस
 लांबोचपर टाकण्यात येत आहे.
 त्यामुळे नवेगावबांध पर्यटन
 संकुलाचे विकास रेगाळले असून
 लोकप्रतिष्ठेचे याकडे मात्र, दुर्लक्ष
 होत आहे.

संपादकीय सहकारी बँका ग्राहकांकरिता किती सुरक्षित

सहकार जिकला पाहिजे, सहकारात राजकारणाचे जोडे बाजूला ठेवले पाहिजेत, या भावनेतून अनेक दिग्गजांच्या पुढाराने महाराष्ट्रात सुरू झालेली सहकारी चळवळ आता धापा टाकत आहे. या चळवळीतून अस्तित्वात आलेल्या आणि महाराष्ट्रातील ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा कणा ठरलेल्या सहकारी बँका, सोसायट्या, सहकारी साखर कारखाने यांची आर्थिक परिस्थिती बिकट असल्याचेच निदर्शनास येते आहे. राजकीय हेतू ठेवूनच सहकारात प्रविष्ट झालेल्या अनेक नेते मंडळी आणि राजकीय पक्षांनी सहकाराच्या जाळ्याचा वापर आपली खाबुगिरी पूर्ण करण्याकरताच केला. त्यातून कोट्यवधीच्या आर्थिक घोटाळ्यांची मालिकाच सुरू झाली. सहकारी चळवळ भरभराटीस आल्यानंतर पुढील दोन-तीन दशके ग्रामीण अर्थव्यवस्थांची नाडी सहकारी पतपेढ्या, सहकारी बँका आणि सहकारी संस्थांच्या हातात होती. शहरी भागातसुद्धा नागरी पतपेढ्या, नागरी सहकारी बँका उदयास येऊन मध्यम वर्ग, निम्न मध्यम वर्ग, कामगारवर्गाचे आर्थिक व्यवहार त्यांच्यामार्फत होऊ लागले. रिझर्व्ह बँकेने शेती कर्ज डिपार्टमेंटसह स्थापन दख्खी सहकारी संस्थांची आकडेवारी प्रसिद्ध करणे, दहा वर्षांतून एकदा राख्य्यापी सर्वेक्षण करून पॉलिसीमध्ये आवश्यक ते बदल करणे सुरू होते. रिझर्व्ह बँकेला सहकारी चळवळीबद्दल आस्था आहे हे जाणवत होते. सध्या उलट परिस्थिती आहे. सहकारी बँकांना आपण नावडतीची मुले आहोत असे वाटते. रिझर्व्ह बँकेच्या ताज्या आकडेवारीनुसार आज देशभरात एकूण ५३ शेड्युल्ड नागरी सहकारी बँका, तर ३१ राज्य सहकारी बँका आहेत.

सहकारी पतपेढ्या सुमारे ५० हजारांहून अधिक आहेत. रिझर्व्ह बँकेने सध्या देशातील ४४ नागरी सहकारी बँकांवर बँकेंत घात-लेले असून, नऊ बँकांवर कारवाईही केलेली आहे. पणजी येथील “म्याासा सहकारी बँक”, ठाणे येथील “सीकेपी सहकारी बँके”वर २ मे रोजी रिझर्व्ह बँकेने परवाना रद्द करून, बराखस्तीची कारवाई केली आहे. मुंबईतील “मराठा सहकारी बँके”वर ३१ ऑगस्ट २०१६ पासून रिझर्व्ह बँकेने निर्बंध घातले आहेत. मुंबईतील कपोल सहकारी बँक, उस्मानाबाद येथील वसंतदादा नागरी सहकारी बँक, रायगड जिल्ह्यातील पेण अर्बन, कर्नाळा अर्बन बँकेयासह अनेक बँकांचे भवि्तव्य सध्या न्यायालयीन प्रक्रियेत आहे.

नुकतेच, गेल्या सलग तीन वर्षांपासून तोटा नोंदविणाऱ्या व निव्वळ मालमत्ता रोडावलेल्या “लक्ष्मी विलास बँके”वर निर्बंध आले आहेत. ठेवीदारांना गरजेसाठी महिन्याभराकरिता २५ हजार रुपये काढण्याची मुभा मिळालेल्या बँकेचे डीबीएस या विदेशी बँकेबरोबरचे विलिनीकरण होणार आहे. लक्ष्मी विलास बँकेनंतर रिझर्व्ह बँकेने जालना जिल्ह्यातील “मंथा अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँके”वर निर्बंध घालण्यात आले आहेत. अनेक सहकारी बँकांची आर्थिक स्थिती बिकट आहे. गुडेल्या तीन वर्षांपासून अकाउंट बुकसही कमकुवत आहेत. बुडीत कर्ज आणि सुशानसनाचा आभाव यासह एकपाठोपाठ एक बँका डबघाईला येत आहेत. याआधी पंजाब महाराष्ट्र को-ऑप. बँक आणि येस बँक यांच्यातील अनियमि तता यामुळे आरबीआयला त्यांच्यावर निर्बंध लादावे लागले होते. पंजाब महाराष्ट्र को-ऑप. बँकेवरच निर्बंध अद्यापही कायम आहेत. त्यामुळे खातेदारांना हाल सहन करावे लागत आहेत. तोट्यात असलेल्या आणि शेतकऱ्यांना पतपुरवठा करण्यास सक्षम नसलेल्या जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकांचे राज्य शिखर बँकेत विलिनीकरण करण्यात यावे, असे मत विद्यमान उपमुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी २०१७ मध्येच व्यक्त केले होते.

त्यावेळी राज्यातील ३१ जिल्हा सहकारी बँकांपैकी ११ तोट्यात होत्या, तर ९ बँकांची स्थिती अत्यंत नाजूक होती. त्यातून मार्ग काढण्यासाठी आणि शेतकऱ्यांना पतपुरवठा व्हावा यासाठी फडणवीस यांनी तोट्यातील सहकारी बँकांच्या विलिनीकरणसंदर्भात सूचना केली. केंद्रीय अर्थमंत्री निर्मला सीत-रामन यांनी १ फेब्रुवारी रोजी लोकसभेपुढे अर्थसंकल्प ठेवताना हे सूचित केले होतेच की, सहकारी बँकांना रिझर्व्ह बँकेच्या पूर्ण नियंत्रणाखाली आणणे जाणार आहे. त्यानुसार, नागरी सहकारी बँकेचे बहुतांश नियंत्रण रिझर्व्ह बँकेकडे देण्यात आले आहे. रिझर्व्ह बँकेला बरेचसे अधिकार या वटहुकुमानेच मिळाले असले, तरी रिझर्व्ह बँक वेळोवेळी आणि गरज लागेल तेव्हा परिपत्रके काढून हे अधिकार वापरेल, हेदेखील स्पष्ट झाले आहे. रिझर्व्ह बँकेच्या आर. गांधी समितीने २०१५ मध्ये केलेल्या तीन लिहिलेसहीदेखील फार महत्त्वाच्या आहेत. १०० कोटीच्या लहान लहान सहकारी बँकांना त्यांची इच्छा असेल, तर स्मॉल फायनान्स बँकेत बदलता येईल व परवाना मिळेल. त्या दिशेी अशा स्मॉल फायनान्स बँकांना व्यापारी बँक व शेड्युल्ड दर्जा मिळेल. यानुसार अनेक सहकारी बँका बदलत आहेत. येणा-या काळात रिझर्व्ह बँक, वरील सर्व बाबींकडे कसे पाहते आणि वटहुकुमाने मिळालेले अधिकार कसे वापरते, हे पाहावे लागेल.

छोट्या छोट्या नागरी सहकारी बँकांना आपल्या कारभारात अधिक व्यावसायिकता आणणे आवश्यक ठरणार आहे. १९९१ म ध्ये देशाच्या अर्थनीतीमध्ये कांितकारी बदल झाले. तोट्यातील बँक शाखांना बंद करण्यास परवानगी मिळाल्यामुळे ५ हजार शाखा बंद झाल्यावर प्रश्नचिन्ह उभे राहिले. नवीन आर्थिक धोरण म्हणजे आम जनतेला उपलब्ध असलेली बँकिंग सेवा बंद करणे, अशी टीका होईल म्हणून सहकारी बँकांना जाळे पसरण्यास उत्तेजन देण्यात आले. परिणामी १९९१ ते २००४ पर्यंत नागरी सहकारी बँकांची संख्या झपाट्याने वाढून १९२६ झाली. मार्च २०१९ मध्ये नागरी सहकारी बँकांची संख्या ३८२ ने कमी होऊन १५४४ वर आली. एकविसाव्या शतकाच्या पहिल्या दोन दशकांत सहकारी संस्थांकडे जाणूनबुजून दुर्लक्ष केले गेले. नागरी सहकारी बँका, पतपेढ्या वेगवेळ्या प्रकारच्या सहकारी संस्था सरकार आणि रिझर्व्ह बँक सहन करत आहे असे वातावरण झाले.

डॉ. रघुराम राजन आणि डॉ. ऊर्जित पटेल हे गव्हर्नर असताना सहकारी बँकांबद्दल त्यांनी शब्दही उच्चारला नाही. उलट रघुराम राजन यांनी पेमेंट्स बँका, स्मॉल फायनान्स बँका स्थापण्यासाठी बड्या उद्योजकांना मुक्तपणे परवानगी देऊन सहकारी बँकिंगला स्पर्धा निर्माण केली. सध्याचे गव्हर्नर शक्तिकांत दास यांनी अंब्रेला ऑर्गनायझेशनला होकार दिल्यावर अनेक सहकारसहमी त्याचे श्रेय लाटायला पुढे आले. अन्य सरकारी बँका, खासगी बँका, निरन स्थानप झालेल्या बँका यांना पूर्वीचेच नियम लागू आहेत. केवळ नागरी सहकारी बँकांनाच का धारेवर धरले जात आहे ? हे न उलगडणारे कोडे आहे. सध्याच्या काळात महाराष्ट्रातील सहकारी बँकांसारभर टिकून राहण्याचे आणि चोखणे व्यवहार करण्याचे मोठे आव्हान आहे. वाडती स्पर्धा, आरबीआयचे बदलते नियम, त्यानुसार असणारा अंकुश आणि हळुहळू संपुष्टात येत असणारी स्वायत्ता, ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणात पसरत चाललेले राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय बँकाचे जाळे, डिजीटल बँकींगच्या सुविधा, बँक से-वेतील आमोलाग्र बदल, राजकीय दबाव आणि प्रभाव आदी अनेक कारणाने सहकारी बँकांचे विश्व घुसळते आहे. या सर्व स्पर्धेत सेवा देताना सहकारी बँकांना विश्वासार्हता टिकवण्यासाठी मोठी कसरत करावी लागते आहे. आरबीआय आणि केंद्र सरकारच्या नव्या धो-रणामुळे तरी सहकारी बँकांना अपेक्षित उर्जितवस्था मिळेल काय आणि ग्रामीण भागाची अर्थवाहिनी म्हणून त्या अधिक सक्षमतेने कार्यरत राहतील काय हाच खरा प्रश्न आहे.

सामाहिक बेरा र टाईम्स

निर्भिड, निष्पक्ष लोकप्रिय साप्ताहिक

सत्यशोधक यशवंतराव खुशालराव देशमुख (वेलुरा)

अमरावती जिल्ह्या-तील करजगाव सत्यशोधक चळवळीचे केंद्र होते. विदर्भातील सत्यशोधकांची अधिकृत प्रथम शाखा येथेच स्थापन झाली होती. त्याचप्रमाणे अमरावती जिल्ह्यातील मोर्शी तालुक्यासुद्धा सत्यशोधक ब्राह्मोत्तेतर चवळ्ळीचा एकेकाळी बालेकिल्ला होता. या तालुक्यातील यशवंतराव खुशालराव देशमुख, काशीराव बापू देशमुख, नारायण अमृतकर वकील व यादवराव शामराव गुंड यासारखे सत्यशोधक समाजाचे बीनीचे शिलेदार होते. अमरावती हे पश्चिम विदर्भातील शिक्षणाचे माहेरघर, कृषीक्रांतीकारक पंजाबराव देशमुखांची व शिवाजी शिक्षण संस्था ही महात्मा जोतीराव फुले, राजर्षी शाहू महाराज व डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांची सामाजिक, शैक्षणिक, सांस्कृतीक व राजकीय वारसा चालविणारी शिक्षणाचे माहेरघर, प्रबोधनाचे चालते-बोलते विद्यापीठ असणारे गाडगेबाबा, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज, समाज क्रांतीकारक गणपती महाराज यांच्या कार्यकर्तृत्वाने प्रभावीत झालेला परिसर, जिल्ह्यातील खेडयापाड्यात पसरलेले विसाव्या शतकाच्या पूर्वधात पोहोच-लेले सत्यशोधक चळवळीचे कार्य, करजगाव, शिरजगाव (कसबा), शिरजगार बंड, बेलुरा, नागगाव, मंगरूळ दस्तगीर व दादी, कावली, शिंगणपूर अशा कितीतरी खेड्यातून सत्यशोधकी विचारांचे आंदोलन पेटलेले दिसते. आजही त्याच्या खाणाखुणा व रुजलेली पाळेमुळे पाहाययास मिळतात.

बेलुरा हे असेच मोर्शी तालुक्यातील गाव, आज चांदूर बाजार तालुक्यातील पेढी नदीवर वसलेले आणि महानुभावपंथीयांचे मुळ स्थान असलेल्या रिद्धपूर पासून दोन-तीन किलोमीटरवर असणारे, एकेकाळी सत्यशोधक चळवळीने झपाटलेले बेल-ुरा, तालुक्यातील सर्वात मोठे सामुदायिक केंद्र, तालुक्यात साक्षरतेत सर्वाच्च असणारे पंचपरतार डवरे, आनंदराव लढके, नलिनीताई लढके, उत्तमराव कडू, नथ्युजी खोंड अशी सत्यशोधक चळवळीतील खंदी कार्यकर्ती मंडळी, महात्मा जोतीराव फुलेंच्या विचाराने व कृतीने प्रभावीत गाव, स्वातंत्र्यचळवळीत मोठ्या संख्येने सहभागी मंडळी. कम्युनिस्ट चळवळीचे आंदोलन भाई मधुकर उत्तखेडे, विधान परिषदेत सर्वाधिक वेळी निवडून जाणारे अमरावती पदवीधर मतदारसंघाचे आमदार बी.टी. देशमुख, प्रहार संघटनेच्या माध्यमातून आपल्या कार्याचा ठसा उमटविणारे आमदार बच्चू कडू, अशी कितीतरी ज्ञात-अज्ञात मंडळी या गावात जन्मली व कार्यकर्तृत्वाने मोठी झाली. अशा मोठ्या माणसांचे गव बेलुरा होय.

याच गावात यशवंतराव देशमुख देशमुख यांचा जन्म झाला. पाच फुट उंचीचा हा माणूस अतिशय विद्वान व धाडासी होता. कैचीची गुलाबी पडगी व अंगात पांढरा अंगरखा चढवून ही स्वारी घोड्यावर बसून बाहेर पडली म्हणजे आसपासच्या गावातील लोक त्यांना लून मुजरा करायचे. यशवंतराव बापूंनी भाववृद्धता, अरण्यके, उपनिषद इत्यादी ग्रंथांचा सखोल अभ्यास केला होता. बेलेोनऱ्यापासून दोनच मैलावर उत्तरेकडे असलेले

महानुभाव पंथाचे रिद्धपूर हे तीर्थक्षेत्र आहे. संपूर्ण भारतातील महानुभाव रिद्धपूरला आपल्या संप्रदायाची काशी मानतात. महानुभाव पंथियांचा गीतेवरील व्यासंग दांडगा होता. गीतेवरील बहुतेक मराठी टीका महानुभावानीच लिहिल्या. यशवंतराव बापू म्हणत असत की, मराठीतील प्रसिद्ध टीका जी ज्ञानेश्वरी ती ज्ञानेश्वर सुद्धा नावाच्या महानुभावानेच लिहिली. सुस्वातीच्या आयुष्यात त्यांचेवर महानुभाववादयाचा बराच पाडा बसला होता. परंतु खामगावच्या मराठा शिक्षण परिषदेतील शाहू महाराजांच्या क्रांतीकारक विचारांचा प्रभाव त्यांच्यावर पडला.व उत्तर आयुष्यात ते जवळजवळ निरीश-वरवादी बनले.

विदर्भातील अस्पृश्यात निव-रणाची चळवळ सुरू करणारा हा पहिला महापुरुष होता. असे दौलतराव गोळेकाका म्हणतात. यशवंतरव देशमुखांनी लहानपणा-पासूनच वैदिक धर्मग्रंथातील समस्येविरुद्ध बंड पुकारले. बापूंच्या घरात अस्पृश्य जातीचा स्वयंपाकी महार होता. असाप-ासची शरी स्पृश्य जमात बापूंच्या नावाने शंखनाद करीत असे. पण यशवंतराव बापूंनी त्यांना दाद दिली नाही.

यशवंतराव देशमुख यांची जन्मतारीख उपलब्ध होऊ शकली नाही. परंतु २ जानेवारी १९२८ या दिवशी त्यांचा मृत्यू झाल्याची नोंद त्यांच्या घरातील त्यांच्या छायाचित्रावरून कळते. यशवंतराव देशमुख यांना माधवराव व धर्मवीर नावाचे दोन मुले होते. धर्मवीर यांना गोपाळराव, बाळासाहेब मुकुंदराव व वैकुंठराव असे तीन मुले होते. मुकुंदराव यांना धर्नय्य देशमुख व उच्च देशमुख अशी केला होता. मुले असलही माहिती दादाजी देशमुख यांनी मुलाखतीत दिली.

१९०० साली ओतुरचे दोन सत्यशोधक मराठा गृहस्थ शास्त्री नारोबाबाजी महाघट व शास्त्री धर्माजी रामजी डुंबरे पाटील हे वऱ्हाडप्रांतात आले. त्यांनी वाडेगाव येथील १९०१ साली सत्यशोधक समाजाची स्थापना केली. १९०५ साली बडोदावत्सल छापखान्यातून वाडेगाव येथील सत्यशोधक मंडळींनी ब्राम्हणेत्तर जातीच्या कल्याणकारिता जाहिरनामा प्रसिध्द केला. त्यामध्ये वऱ्हाड प्रांतात स्थापन झालेल्या सत्यशोधक समाजाच्या शाखेच्या कार्याचा वृत्तांत आहे.

वऱ्हाड व नागपूर प्रांतात सत्यशोधक समाजाचे नियमाप्रमाणे म्हणजे या काढलेल्या जाहिरनाम्याप्रमाणे वर्तन करीत आहेत. समाज १९०१ जानेवारीमध्ये वऱ्हाड प्रांतात स्थापन झाला. त्यामध्ये बेलुरा येथे सत्यशोधक समाजाचे मातृप्रमाणे मोठ्या प्रमाणावर कामे सुरू असल्याची नोंद आहे. यावरून बेलुरा सत्यशोधक समाजाचे काम जोरात होते, असे दिसते. १८८४ साली जयराम म्हेरे, नारायणराव तडस, राजाराम बापू देशमुख, यशवंतराव देशमुख, बळीराम पाटील, नानासाहेब चौधरी यांनी शिरजगाव बंड, जि.अमरावती येथे इंग्रजी शाखेचे अध्यक्ष होते. मिडल स्कूल सुरू केले होते. ही प्रेरणा निश्चितच सत्यशोधकी होती. ही मंडळी नंतर सत्यशोधक चळवळीत

नाशिक येथे ता. १५ एप्रिल १९९२ ला झाली. त्यामध्ये फंडाचा तपशील १ रा. यशवंतराव खुशा-लराव देशमुख, बेलुरा यांच्याकडून १९११ साली आलेल्या रकमा असा उल्लेख आहे. त्यामध्ये किती फंड आला हे लक्षात येत नाही. चौथी सत्यसमाज परिषद, सासवड ता. २५ व २६ एप्रिल १९१४ ला झाली. त्यामध्ये ठाव क्र.६ नुसार सत्यसमाजाचे उद्देश पार पाडण्यासाठी एक कार्यकारी मंडळ नेमले होते. त्यामध्ये सुद्धा यशवंतराव देशमुख बेलुरा सभासद होते.

१९१७ च्या ७ व्या परिषदेच्या आलेल्या शाखांच्या अहवालानुसार अमरावती जिल्ह्यातील बेलुरा हे गाव खेडगाव सत्यशोधक केंद्र असल्याची चर्चा मिळते. तर बेलुरा मधील चळवळीबाबत अमरावती गॅझिटेअर मध्ये त्यावेळेस अधिकृत अहवाल असा होता. सत्यशोधक प्रमाणावर कुणही समाजात यशवंत खुशालराव पाटील (देशमुख अस-वे) यांच्या पुढारीपणाखाली सुरू करण्यात आला आहे. त्यांचे उद्दीष्ट महार व मांग यांसकट मागासलेल्या जातींमध्ये शिक्षणाला प्रोत्साहन देणे आणि ब्राह्मणांचे वर्चस्व उडवून लावणे असे आहे. असे म्हणतात.

या पंथाचे सभासद, त्यांच्या घरे धार्मिक सभारंन करण्याकरिता ब्राह्मणांना बोलवीत नाहीत. वरील गॅझिटअरच्या अहव-ालानुसार पाटील हा शब्द देशमुख यासाठी इंग्रज पर्यायी वापरित अस-वेत किंवा यशवंतरावांकडे गावाची पाटीलकी असावी. सत्यशोधक ग्रंथ ऐंजी तो सत्यशोधक समाज अस-वा. त्यावेळी बेल-ुराची लोकसंख्या १९२१ च्या खानेसुमारीनुसार २०५७ इतकी होती. एकंदर या गावात सत्यशोधक चळवळीचा बोलबाला होता एवढे निश्चितपणे दिसते.

वाशीम जिल्ह्यातील मान-ेरा तालुक्यातील कुपटा या गावी सत्यशोधक समाजाची तत्वे या विषयावर ३ जून १९२५ ला यशवंतराव बापू खुशालराव ही देशमुख यांचे व्याख्यान झाले होते. त्यांच्याच प्रेरणेने कुपटयाच्या मंडळींनीसुद्धा जलसा तयार केला होता. बेलेऱ्यात पुंजाजी महाराजकृत दत्तजयंती होत असे. त्यात गोपालकाला, दहीहांडी होत असत. हे जातीयेद मोडा म्हणून करीत असत. यशवंतराव बापू नंतर त्यांचे लिहिले आहे. मुले ही जयंती साजरी करीत होती. मंगरूळ दस्तगीरचे गणपती महाराज व त्यांचे चिरंजीव दादाजी उर्फ ज्ञानेश्वर महाराज वातांडा हिमतराव हे ही याच पद्धतीने जातीयेद मोडण्यासाठी गोपालकाल्याचा वापर करीत असत.

चवळ्ळीसोबतच यशवंयराव देशमुख यांनी साहित्यनिर्मितीसुद्धा केली. त्यांची सत्यशोधक समाज, पुष्प १ ले आवृत्ती पहिली सन १९२९ किंमत ६, आणे पृष्ठ १८ ही पुस्तिका मोधेराव यशवंतराव देशमुख यांनी बाळाभारत छापखाना, अमरावती येथे प्रसिद्ध केली. या पुस्तिकेत बकाराम कृष्णाजी पाटील वणीकर यांची प्रस्तावना लाभली आहे. देशोद्धार असे या पदाचे नाव आहेत. एकुण १५ पदे असून त्यामध्ये प्रत्येक पदासोबत विची चालही नमूद केली

जलशातून गावातील लोकांचे प्रबोधन केल्याचे दिसते. पुढे त्यांच्याच प्रेरणेतून बेलुर्यात सुद्धा सत्यशोधक जलशाची निर्मिती झाली होती. येथे दोन जलसे तयार झाले होते. नथ्युजी खोंड, विधाते व गुलाबराव चौधरी यांच्या जलशाचे बऱ्याच ठिकाणी प्रयोग झाले होते. त्यामुळे लोकजागृती झाली आहे. दुसरा जलसा उत्तमराव कडू यांचा होता. त्यांच्या जलशाने सुद्धा विद्येचे महत्त्व, शेतकऱ्यांची लुबाडणूक हे फार्स रचून जलसे सादर केले.

जलशामध्ये नथ्युजी आनंदराव खोंड पाटील हे सत्याजीचे काम करीत होते. त्यांचा जन्म १.११.१९०२ तर मृत्यू १.१.१२.१९७१ ला झाला. शंकरराव विधाते नाच्याचे काम करायचे. त्र्यंबकराव जोशी पेटीवाकू म्हणून काम करायचे. शामराव नारायणजी राऊत, अजाबराव राऊत ही मंडळीसुद्धा जलसात काम करीत होती.

पुण्यात होणाऱ्या सत्यशोधक अधिवेशनासंबंधी संपूर्ण सत्यशोधक मातृपत्रांना पत्राद्द-ारे मत कळवीत असत. असेच पत्र २१ डिसेंबर १९१० दिनिमित्र च्या अंकात विदर्भातील कृष्णाजी कर्काजी चौधरी यांच्यासोबत यशवंत खुशालराव देशमुख बेलुरा यांच्या पत्रवळा सुचना दृष्टीस पडतात. सन १९१९ पासून सत्यशोधक समाजपरिषदा सुरू झाल्या. त्यामध्ये यशवंतराव देशमुख उपस्थित होते किंवा नाही कळत नाही. परंतु पहिली सत्यसमाज परिषद, बालिवाडा थिटर पुणे ता.१७ एप्रिल सन १९११ ला स्वामी व्यंकय्या आर्यावार् वयांच्या अध्यक्षतेखाली झाली. त्यामध्ये ठाव क्र.१३ नुसार सत्यसमाजाचे उद्देश पार पाडण्यासाठी व ती चळवळ नेहमी चालू ठेवण्यासाठी पुढील गृहस्थांचे एक नाहीत. १७ नियामक मंडळ नेमण्यात येत आहे, असे म्हटले आहे. त्यामध्ये सभासद म्हणून यशवंतराव खुशालराव देशमुख यांचे नाव आहे.

दुसरी सत्यसमाज परिषद

भारतीय विज्ञान काँग्रेस: विज्ञाननिष्ठांच्या मांदियाळीचा आठवडा

नागपूर शहर भारतातील संत्रा नगरी. देशाचे टागगर कॅपिटल. कधी काळी गोंड राजांच्या राजधानीचे शहर. विविध साम णिक चळवळींचे शहर. प्रभू रामचंद्रांच्या पदस्पर्शाने पावन झालेल्या रामटेक पासून तर महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दीक्षा घेतलेल्या दीक्षाभूमीचे शहर. हे शहर जानेवारी महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात जगभर गाजले ते विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या कुंभमेळ्याने...

भारतीय विज्ञान काँग्रेसचे आयोजन ३ ते ७ जानेवारी या कालावधीत राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज विद्यापीठाच्या परिसरात करण्यात आले. नागपूर विद्यापीठाचे हे शतकमहोत्सवी वर्ष. या वर्षात राष्ट्रीय स्तरावरील कार्यक्रमांचे आयोजन या ठिकाणी झाल्यामुळे नागपूर विद्यापीठाच्या गौरवावर भर पडला आहे. यापूर्वी १९७४ मध्ये भारतीय विज्ञान काँग्रेसचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यामुळे विद्यापीठाच्या शतकमहोत्सवी वर्षात हे आयोजन नागपुरातच व्हावे, यासाठी केंद्रीय मंत्री नितीन गडकरी आग्रही होते. राज्याचे मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, उपमुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी या प्रदर्शनातून “होस्ट स्टेट”च्या माध्यमातून राज्याची विज्ञान तंत्रज्ञानातील प्रांती जगापुढे आणली. या तीर्ह

विदेशातील अनेक संशोधक, वैज्ञानिक या परिषदेत सहभागी झाले होते. प्रश्न उत्तरे, जिज्ञासा, आश्चिकार, संशोधन अशा उपक्रमाने पाच दिवस हा परिसर भागवला होता.

बाल विज्ञान प्रदर्शनाचे उद्घाटन इन्रीफिचे माजी संचालक डॉ. सतीश वाटे यांच्या हस्ते झाले. डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम सभामंडपात हे प्रदर्शन मंडाण्यात आले. १० ते १७ वेचें वयोगटातील बालवैज्ञानिकांचे विविध प्रयोग येथे प्रदर्शित करण्यात आले. देशभरातील सर्वच भागा-तून आलेल्या बालकांनी या प्रदर्शनाला उपस्थिती लावली. हे प्रदर्शन बऱ्या पुढील शतकात विज्ञान तंत्रज्ञानावर भारताचा प्रभाव असेल याचा विश्वास वाटत होता. किशोरांनी अतिशय अभ्यासपूर्ण प्रतिम शाळेचे सादरीकरण केले. मोठ्या संख्येने शांकर की मुलांनी या विज्ञानप्रदर्शनाचा लाभ घेतला.

यावर्षीच्या भारतीय विज्ञान काँग्रेसचे ब्रीदवाक्य होते, “विज्ञान आणि तंत्रज्ञानासह महिलांचे सक्षमीकरण”. त्यामुळे या काँग्रेसवर महिलांचा पहिल्या दिवसापासूनच प्रभाव होता. हे देशव्यापी आयोजन श्रीमती विजयलक्ष्मी सक्सेना यांच्या मार्गदर्शनात यशस्वीरीत्या पूर्ण झाले. विज्ञानाच्या सहाय्याने शाश्वत

विकासाचे ध्येय प्राप्त करण्यात महिलांचे योगदान महत्त्वपूर्ण आहे. महिलांनो आता स्वयंस्फूर्तीने विज्ञानक्षेत्रात भरारी घ्या आणि आकाश कवेत घ्या, असे आवाहन महिला काँग्रेसमध्येच करण्यात आले.

बीजमाता पद्मश्री राहीबाई पोपेरे यांनीही आपले विचार व्यक्त केले. असंख्य अडचणींवर मात करीत केलेली वाटचाल राहीबाईंनी यावेळी कथन केली. या काँग्रेसचा समारोप रसायनशास्त्रांमध्ये नोबेल पुरस्कार विजेत्या प्रा.अॅडा योनाथ यांनी केला.

भारतीय विज्ञान काँग्रेसमध्ये प्रथमच आदिवासी विज्ञान काँग्रेसचे आयोजन करण्यात आले होते. सभामुहूर्ते नाव होते शहीद बिरसा मुंडा सभामुहू. आदिवासींनी विकसित केलेल्या तंत्राचा उपयोग शेती आणि औषध निर्मिती क्षेत्रात व्हावा, असा आदिवासी विज्ञान काँग्रेसमध्येच सूर होता. आदिवासी बहुल भागामध्ये प्रथमच आदिवासी आणि विज्ञान यांची सांगड घातली जात होती. ही एक स्तुत्य सुरुवात ठरली.

देश धान्य उत्पादनात खुप पुढे गेला आहे. यामागे शेतकऱ्यांची फार मोठी मेहनत आहे. मात्र, अजूनही शेतकऱ्यांची आर्थिक स्थिती फार सुधारली नसल्याचे दिसून येते. शेती महत्त्वाच्याच प्रगतीसाठी

आहे. १९२९ साली याची पहिली आवृत्ती प्रकाशित झालेली आहे.

परंतु यशवंतराव देशमुख यांच्या छायाचित्रावर १९२८ ही त्यांची मृत्युतारीख आहे. त्यांच्या मृत्यूनंतर ही पुस्तिका प्रकाशित केली का ? असा प्रश्न पडतो. त्यांचे ज्येष्ठ पुत्र माधोराव हे या पुस्तिकेचे प्रकाशक आहेत. कदाचित मृत्युतारीख व प्रकाशन तारीख असापासची अस-ावी, असे वाटते. याचाच अर्थ मृत्यू येईपर्यंत त्यांनी अस्पृश्यता निवारण, सत्यशोधक समाज कार्याची साथ सोडली नव्हती. १९२८ ही मृत्यू तारीख असली तरी त्यांचा मृत्यू ह्र्दयक्रिया बंद पडून २१ जानेवारी १९२९ रोजी झाला असे दिनमंत्र मध्ये नमूद आहे हे वृत्त बकाराम कृष्णाजी पाटील वणीकर यांनी एक महावीर गेला या मध्याखाली लिहिले आहे.

देशोद्धार विषयी अशोक चोपडे लिहितात की, बापूंची देशोद्घाराची प्रेरणा या पदातून स्पष्ट होते. एकूण ४,५,६,७,८,९,१०,११ व १३ अशी १० पदे अस्पृश्यांद्वाराच्या संदर्भात तात्विक चर्चा करणारी आहे. १८८२ पासूनच त्यांनी अस्पृश्यता निर्मूलनाचे कार्य त्यांनी केले आहे असे दिसते. समता प्रस्थापित करण्यासाठी ही त्यांनी लिहिली आहे. यशवंतराव देशमुख म्हणतात ती देशमुख असलो तरी महारच आहे. ही तुम्हला शिवत नाही तसेच धर्माचा संदर्भ: पुढारी मला शिवत नाही, असे महत्त्वपूर्ण वक्तव्य त्यांनी केले आहे.

एकूणच यशवंतराव देशमुख यांच्या कार्याचा व त्यांनी लिहिलेल्या साहित्याचा आढावा घेताना असे दिसते की महानुभाव पंथाच्या विचाराने ते सुरुवातीला प्रभावीत झाले. नंतर मात्र महानुभावसोबत ते सत्यशोधक चळवळीत सहभागी झाले. ३ उपरोक्त पृ.१५ अस्पृश्य उद्घारासाठी त्यांनी फार मोठे कार्य केले. कृतीतून घडवून आणले, नारोबाबाजी महाघट व डुंबरे पाटील, भीमराव महामुनी यांच्यापासून ते कृष्णराव भालेकर, दिनभित्रकार मुकुंदराव पाटील यांच्याशी त्यांचे घनिष्ट संबंध होते. अस्पृश्यता निवारणाशिवाय देशोद्धार शक्य नाही असे त्यांचे ठाम मत होते.

इतर सत्यशोधकांप्रमाणे काळाच्या ओघात त्यांचे साहित्य नष्ट झाले. किंवा काही जाणीवपूर्वक धर्माभिमार्च्यांनी केले असेल हे नाकारता येत नाही. परंतु सत्यशोधकांनी आपल्या जीवाचे रान करून केलेले कार्य अजोड आहे हे मात्र कुणालाही नाकारता येत नाही.

यशवंतराव बापूंच्या प्रेरणेनेच बेलुर्यात सत्यशोधक व ब्राह्मेत्तर चळवळीत कार्य करणारे ब्रतस्थ आनंदराव लढके गुरुजी व नलीन-ीताई लढके हे दामत्या घडले. नलीनीताई यवनाकडे येथे झालेल्या सत्यशोधक अधिवेशनाच्या अध्यक्ष होत्या. विद्यमान परिस्थितीत या गावाचे घेतलेली सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक व सांस्कृतीक झेप ही यशवंतराव बापूंच्या प्रे-रणेचे फळ होय. (सदरहू लेखनास अखिद उत्तखेडे आणि गोपाल रुपराव सिंघन यांचा मदत झाली.)

सतीश जमोदझर
अखंड, १२८ चंद्रावतीनगर,
साईनगर जवळ, अमरावती
मो.९४२३३७४६७८

आधुनिक विज्ञान तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर महत्त्वाचा आहे. शेतकऱ्यांनी बाजारतंत्रही अवगत करणे आवश्यक असल्याचा शेतकरी विज्ञान काँग्रेस परिषदेतील सूर होता.

प्राईड इंडिया एक्सपो हे विशेष आकर्षण ठरले. या एक्सपो मध्ये अनेक विज्ञानविषयक स्टॉल लावण्यात आले. यास विज्ञानप्रेमींची गदी पहायला मिळाली. दरोज सार्यं. सहा ते आठ या वेळेत विविध सांस्कृतीक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

समारोपाला कानपुर्ववरून नागपूर येथे दाखल झालेल्या विज्ञान ज्योतीला विज्ञान काँग्रेसच्या अध्यक्ष डॉ. विजयलक्ष्मी सक्सेना यांनी डॉ. अरविंद सक्सेना यांना विज्ञानज्योत सोपवून अधिकृत समारोप जाहीर केला. खऱ्या अर्थाने विज्ञानाचा हा महत्कुंभ विज्ञानप्रेमींसाठी एक मोठी पर्वणी ठरला. या यशस्वी आयोजनासाठी विद्यापीठाचे कुलगुरू नागपूर विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. सुभाष चौधरी व त्यांच्या चम नू केलेल्या मेहनतीचे विजयलक्ष्मी सक्सेना यांनी समारोपीय सोहळ्यात कौतुक केले. नागपूरच्या शिरपेचातील महत्त्वपूर्ण बाब म्हणून या कार्यक्रमाची नोंद असेल.

अतुल पांडे, माहिती अधिकारी, जिल्हा माहिती कार्यालय, नागपूर.

